

shakespeariană și o dezvoltare a unui poem goliardic anonim, ceea ce confirmă „continuitatea neîntreruptă dintre sensibilitatea medievală și cea modernă...”

Un alt aspect care merită subliniat este caracterul polemic al cărții. El se manifestă pe mai multe paliere. Adrian Papahagi respinge atât traducerile eufemistice, cât și pe cele lipsite de nuanță, care falsifică spiritul textului shakespearian. Acolo unde versiunile Șt. O. Iosif, Virgil Teodorescu, Violeta Popa sau Horia Gârbea nu-l satisfac, traduce el însuși, încercând să nu trădeze mesajul original chiar dacă asta înseamnă să se abată de la formă. Propensiunea polemică e vizibilă și în felul cum se raportează la consistenta bibliografie parcursă. Ea este asimilată cerebral, cu suficiente rezerve, ceea ce conferă cărții soliditate, făcând-o credibilă. E o (re)lectură proaspătă, debutonată, care îmbină știința de carte cu plăcerea scrisului. O erudiție agreabilă și accesibilă, extrem de utilă astăzi, când umanioarele se găsesc într-o situație delicată, cauzată și de faptul că discursul critic s-a tot specializat, transformându-se într-un limbaj de lemn aproape autist.

Adrian Jicu¹

Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi. *Visul unei nopți de vară; Cum vă place*, Iași, Polirom, 2020, 136 p.

Parte a unei serii care își propune reinterpretarea creației shakespeariene într-o formulă care îmbină rigoarea academică și stilul debutonat, volumul *Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi. Visul unei nopți de vară; Cum vă place* (Iași, Polirom, 2020) reunește două cunoscute comedii, pe care exegetul le drămlăuiește de pe pozițiile erudiției, cu aplomb critic și cu spirit polemic.

Titlul mi-a amintit de cunoscuta colecție a Editurii „Eminescu”, unde, în anii '70-'80 au apărut zeci de volume dedicate unor clasici ai literaturii române. Cu precizarea, esențială, că acolo era vorba despre antologii cu referințe critice diverse, o sinteză a ceea ce s-a scris despre respectivul autor, în vreme ce aici este vorba despre un Shakespeare secvențial, dar în viziunea aceluiași Adrian Papahagi. Ceea ce implică, desigur, existența unei conștiințe critice unificatoare, care, la rândul ei, valorifică, selectiv și original, o bibliografie substanțială.

Comentând *Visul unei nopți de vară*, Adrian Papahagi respinge, *ab initio*, interpretarea clasicizată și simplificatoare a lui Leon Levițchi, afirmând că „*Visul* nu este așadar un simplu balet grațios, legănat de o poezie fermecătoare, și în niciun caz o piesă romantică, naivă și sentimentală, cum cred mulți.” Autorul se situează pe poziții polemice bazându-se pe o lectură personală a textului și, evident, pe argumente filologice convingătoare, care dovedesc nu doar erudiție, ci și suplețe hermeneutică. Aș cita în acest sens distincția între „laughter” (râsul „corectiv”, de tip *ridendo castigat mores*) și „mirth” (bucuria festivă), cu ajutorul căreia Papahagi scoate piesa din zona comedioarelor și o aduce în categoria comediei festive, care descrie o lume pe dos, unde totul este posibil.

Dintr-un alt unghi, spiritul polemic al cărții vizează discursul feminist care a dus la interpretări tendențioase. Adrian Papahagi refuză amestecul ideologicului în

¹ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.

treburile esteticului, pledând pentru a lectură contextualizantă, raportată la mentalitatea epocii elisabetane: „Victoria lui Tezeu este în fond biruința ordinii culturale, în care femeia se supune bărbatului, dar și a ordinii naturale, în care femeia și bărbatul sunt hărăziți să formeze un cuplu, nu să se lupte. Feministele se pot livra unor comentarii extinse, dar irelevante: nu despre ideologia secolului XXI vorbim aici, ci despre o situație comică și o cultură care se extinde simbolic între Atena lui Tezeu și Londra lui Shakespeare.” Nu-i mai puțin adevărat că se poate sesiza o anume maliție în felul în care autorul ține să pună lucrurile la punct și în săgețile pe care le trimite, din când în când, către reprezentantele sexului frumos: „Puțin lipsește să nu asistăm la o luptă de mâte între aceste foste colege (Hermia și Helena, n.m.): spectacol dezolant, în care însă cititoarele sau spectatoarele piesei se pot regăsi nostalgic.”

De altminteri, cea mai mare parte a comentariului său se hrănește din răsturnarea unor opinii nejustificate. Însă nimic nu este gratuit, Papahagi bazându-se pe asimilarea fertilă a unei bibliografii deloc de neglijat și, *last but not least*, pe capacitatea de a dezvolta o interpretare personală, mereu aproape de litera și de spiritul textului. E suficient să cităm, în acest sens, ironiile la adresa unor critici americani care cred că *ass* e omonim cu *arse* sau reproșul adus aceluiși Horia Gârbea, care a greșit traducând numele lui Puck prin neaoșul Prihor. Argumentele țin nu doar de notorietatea personajului, ci și de trimiterea la dubletul *puck-fuck*, care se potrivește de minune cu rolul îndeplinit de acest personaj-cheie, căruia, deloc întâmplător, îi revine replica ironică din epilog.

Aceeași abordare convingătoare poate fi regăsită în analiza comediei *Cum vă place*, a cărei noutate ține de „îndrăzneala lui Shakespeare de a preda piesa unei femei, făcând din Rosalinda autor, regizor și protagonist al dezvoltărilor comico-amoroase din pădurea Arden.” Papahagi stabilește posibile filiații cu *Gallathea* lui John Lyly (c. 1587) sau *Epicoene* de Ben Jonson (1609), refuzând, ironic, o analiză ideologică a travestiului, pe care o lasă în grija „așa-ziselor” studii de caz. Pentru el, adevărata explicație trebuie căutată în comparatism, deoarece, spre deosebire de barocul spaniol și de veacul clasic al lui Ludovic Soare, teatrul elisabetan își permite „impurități generice”. Modernitatea piesei este dată și de apariția lui Jaques, personaj-filosof, care vorbește despre cele șapte vârste ale omului: pruncul scâncind, elevul plângăcios, îndrăgostitul care geme, soldatul care caută reputație, judecătorul pântecos, moșul decrepit și hârca, exegetul considerând că „prin Jaques, Shakespeare depășește metafizic Renașterea, așa cum depășește convenționalismul pastoral sau figura standardizată a nebunului.”

De altminteri, cred că ceea ce Adrian Papahagi scrie despre Shakespeare i se potrivește lui însuși: „Așa cum deconstruiește Arcadia naivă a poeziei pastorale, Shakespeare trece dincolo de satira moralizatoare a nebuniei lumii, devenită clișeu, căci are oroare de orice concluzie dogmatică, de orice reducere moralizatoare.” Tot astfel, el deconstruiește tradiția exegetică shakespeariană, ferindu-se nu doar de reducerii moralizatoare, ci și de posibile contaminări ideologice, care se manifestă tot mai insistent în câmpul intelectual actual. Rezultatul? Aceeași erudiție agreabilă și accesibilă.

Adrian Jicu